DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-670-9-1

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В УМОВАХ РЕКОДИФІКАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Алмаші Ірина Михайлівна
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри менеджменту, підприємництва та торгівлі,
Ужгородський торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету
м. Ужгород, Україна

В умовах євроінтеграційних процесів, адаптації національного законодавства до acquis ЄС одним із першочергових завдань держави є забезпечення передбаченого ст. 53 Конституції України права особи на освіту, в тому числі на вищу освіту. Як зазначає Є. Литвиненко якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого розвитку суспільства та початковим елементом трансформації суспільства до сталого розвитку [1, с. 235]. Одним із правових засобів забезпечення права особи на вищу освіту є договір про надання освітніх послуг, який як необхідна правова форма взаємовідносин між закладом вищої освіти та фізичною особою, з метою належного правового регулювання в умовах оновлення Цивільного кодексу України потребує наукового дослідження.

Дискусійним в юридичній науці є питання щодо правової природи договору про надання платних освітніх послуг. Аналізуючи предмет договору і характер відносин, що випливають із нього О. Котенко зазначає, що даний договір є складним інститутом, який поєднує елементи цивільно-правового й адміністративно-правового регулювання з переважанням цивільно-правових засад. Це зумовлено особливостями предмета договору: освітньою діяльністю і нематеріальним результатом такої діяльності у вигляді набутих знань, умінь, навичок [2, с. 46].

В національному законодавстві не визначено поняття договору про надання освітніх послуг. Однак, до даного договору застосовуються правові положення глави 63, зокрема, ст. 901 ЦК України[3] відповідно до якої за договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором.

На думку Н. Зільник під договором про надання освітніх послуг слід розуміти домовленість, згідно з якою одна сторона (виконавець)

зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати освітні послуги, які повинні відповідати державним стандартам освіти та/або домовленості сторін, а замовник зобов'язується споживати надані послуги та оплатити їх виконавцеві, якщо інше не встановлено договором або законом. Особливістю договору про надання освітніх послуг, зазначає Л.Волчанська, є неможливість гарантування виконавцем досягнення високого результату своєї діяльності у зв'язку з залежністю такого результату і від особи, яка навчається [4, с. 112-113].

Правове регулювання договору про надання освітніх послуг здійснюється також згідно Типового договору про надання платної освітньої послуги для підготовки фахівців, що затверджений наказом Міністерства освіти і науки України № 1113 від 07.09.2020 року [5]. Предметом договору є фінансові зобов'язання замовника щодо оплати освітньої послуги, що надається здобувачу закладом освіти. Типовим договором врегульовано питання щодо форм оплати за надані освітні послуги, оплати освітніх послуг у разі поновлення на навчання здобувача, та інші умови переважно фінансового характеру.

Варто зауважити, що у Концепції оновлення Цивільного кодексу України, як зазначає І. Голоденко, запропоновано відступити від права видання органами державної влади типових і примірних договорів задля обмеження прав монополістів та інших суб'єктів, які мають ринкову владу щодо зловживання монопольним становищем. Це в свою чергу може призвести до ущемлення інтересів споживачів такої послуги внаслідок не включення ряду істотних умов до договору про надання освітніх послуг [6, с. 2].

Аналізуючи міжнародний досвід щодо правового регулювання договору про надання освітніх послуг, слід зазначити, що у Німеччині договір про навчання кваліфікується як договір про надання послуг. Однак, навчальний заклад не гарантує досягнення результату навчання, а лише відповідає за належне виконання своїх договірних обов'язків. У таких країнах як США та Велика Британія освітні відносини базуються на умовах договору. Наприклад, у США сформувалася концепція educational contract, відповідно до якої студент і університет є сторонами договору; а умови надання освітніх послуг визначаються внутрішніми документами закладу освіти[7, с. 516-518].

На думку Є. Савчук у договірних відносин із закладом вищої освіти останній шляхом оферти пропонує майбутнім контрагентам договір про надання освітніх послуг, а також заздалегідь повідомляє відомості про ліцензію на здійснення освітньої діяльності, надає сертифікати про акредитацію відповідної спеціальності певного напряму, інформує про перелік, правила, процедури, строки й форму вступних випробувань, порядок подання апеляцій на їх результати тощо. Відповіддю на таку пропозицію є подання вступником заяви про прийом та відповідних документів, письмове підтвердження ознайомлення з умовами вступу й

навчання, а також письмова згода на участь у процедурі допуску до вищої освіти [8, с. 132].

На практиці зустрічаються приклади щодо публічного договору надання освітніх послуг у вигляді публічної оферти, розміщеної на сайті закладу. Наприклад, Приватний заклад вищої освіти «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика», керуючись ст. 634 Цивільного кодексу України на своєму сайті надав публічну оферту приєднатися до договору про надання освітніх послуг шляхом заяви-приєднання до договору та/або внесення плати за замовлені послуги, що свідчить про прийняття ним публічної оферти. Договір вважається укладеним без його подальшого підписання.

В даній публічній оферті, крім фінансових зобов'язань, передбачено також обов'язки виконавця щодо надання якісних освітніх послуг, право не переводити одержувача на наступний рівень, якщо рівень його знань не відповідає вимогам навчальної програми, не допускати до занять одержувача у встановлених публічною офертою випадках[9].

Аналізуючи судову практику слід зазначити, що Конституційний Суд України у своєму рішенні від 11 березня 2026 року у справі № 3-29/2024(60/24) щодо конституційності п. 5 ч.1 ст.46 Закону України «Про вищу освіту» зауважив, що договір про надання освітніх послуг є різновидом цивільно-правового договору з ознаками споживчого договору, тому підлягає оцінюванню з погляду дотримання стандартів захисту прав споживача.

У разі зарахування на навчання за рахунок коштів фізичних (юридичних) осіб додатково укладається договір між закладом вищої освіти та такою фізичною (юридичною) особою, яка несе відповідальність тільки за невиконання фінансових зобов'язань за договором. Конституційним Судом України зазначено умови договору, які не можна вважати домірними (пропорційними), зокрема, які: покладають на здобувача освіти відповідальність за невиконання зобов'язань незалежно від причин такого невиконання; не передбачають можливості звільнення від відповідальності у разі порушення договору (контракту) закладом вищої освіти; установлюють автоматично та непропорційні санкції (відрахування, штрафи, стягнення повної вартості навчання) без урахування фактичних обставин [10].

Отже, договір про надання освітніх послуг є різновидом цивільно-правового договору, що характеризується особливим предметом, виконання якого залежить також від виконання обов'язків одержувача освітніх послуг, а не тільки від фінансових зобов'язань замовника. З метою забезпечення дотримання права особи на вищу освіту та недопущення порушення її інтересів та закладу вищої освіти необхідно внести зміни в Закон України «Про вищу освіту», доповнивши правовими положеннями щодо договору про надання освітніх послуг, визначити поняття договору, зазначити істотні умови договору та

відповідальність сторін у разі порушення обов'язків, передбачених договором.

Література:

1. Литвиненко Є.В. Адміністративно-правове регулювання у сфері надання освітніх послуг: кращі практики зарубіжних країн. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. С. 233-239. DOI: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.02.39
2. Котенко О. М. Правове регулювання договору про надання оплатних освітніх послуг у сфері вищої освіти. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. Випуск 2(37). С. 44-48. DOI: https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i2.871
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.
4. Зільник Н. М. Особливості договору про надання освітніх послуг. *Журнал східноєвропейського права.* 2019. № 69. С. 110-116. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.3555054
5. Типовий договір про надання платної освітньої послуги для підготовки фахівців. Наказ Міністерства освіти і науки України № 1113 від 07.09.2020 року**.** *Офіційний вісник України*. 2020. № 87.
6. Голоденко І.О. Правове регулювання надання освітніх послуг в контексті рекодифікації цивільного законодавства України. Шерешевські читання: Проблеми цивілістики в умовах пандемії та ІТ : матер. Всеукр. наук. конф. м. Одеса, 10 грудня 2021 р.; за заг. ред.д.ю.н., проф. Є. О. Харитонова. Одеса: Фенікс, 2021. С. 266-270.
7. Захарчук І.В. Концепції цивільно-правового регулювання механізму надання освітніх послуг у зарубіжних країнах. *Європейські перспективи.* 2026. №2 ч.1. С. 515-520. DOI:10.71404/ep.2026.2-1.67
8. Савчук Є.Ю. Господарсько-правове регулювання надання освітніх послуг: Дисертація. 2021. Вінниця. 217 с. URL: https://opac.donnu.edu.ua/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=64124 (дата звернення 14.09.2026).
9. Публічний договір надання освітніх послуг. Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика. URL: https://mku.edu.ua/publichnyj-dogovir-nadannya-osvitnih-poslug/ (дата звернення 12.09.2026).
10. Рішення Конституційного Суду України № 2-р(I)/2026 від 11 березня 2026 року у справі № 3-29/2024(60/24). URL: https://ccu.gov.ua/sites/ default/files/docs/2_r_1_2026.pdf (дата звернення 12.09.2026).